

Catherine Samary: Argument för ett ”vänsterprogram” mot kriget i Ukraina

[Ur [International Viewpoint](#), 23 februari 2024. Översättning från engelska, Göran Källqvist. Catherine Samary (<http://csamary.fr>) är feminist och alter-globalistisk ekonom och ledande medlem i Fjärde internationalen. Hon har genomfört en omfattande forskning om tidigare socialistiska och speciellt jugoslaviska erfarenheter och europeiska systemförändringar.]

I början av invasionen köade medborgare från alla samhällsgrupper framför rekryteringskontoren. Nästan två år senare är det inte längre fallet. (...) Men för att folk ska riskera sina liv, måste de vara säkra på att det är rätt.... Vi måste erbjuda dem möjlighet att delta i hur landets framtid ska se ut.¹

Oleksandr Kyselov från den ukrainska organisationen Sotsialnyi Ruch² påminner oss först av allt om ett viktigt kännetecken som många vänsterrörelser ignorerar: den massiva folkliga mobiliseringen mot Rysslands invasion av Ukraina den 24 februari 2022. Inför svårigheterna att upprätthålla denna nivå på mobiliseringarna inom ramen för det fortsatta dödliga kriget och Zelenskyjregimens sociala angrepp, understryker Kyselov sedan att det är en dubbel fråga som står på spel, både demokratisk och social. Det är huvudinnehållet i det han beskriver som ett ”program för vänstern”, som vi måste förstå genom att lyssna på vad som sägs av den ukrainska vänstern och organisationer i det samhälle som är direkt påverkat av kriget.

Detta har varit och är fortfarande inriktningen för det nätverk som bildades på våren 2022, Europeiska nätverket i solidaritet med Ukraina (ENSU)³: dess plattform uttrycker stöd för det ukrainska folkliga motståndet mot den ryska invasionen, avvisar all kolonialism och står oberoende från alla regeringar. Denna inriktning skiljde sig från olika andra program mot kriget från strömningar som påstod sig stå till vänster, i synnerhet de vars internationalism blundade för Rysslands nykoloniala relationer och imperialistiska förtryck, och därför satte Ukraina och Ryssland på samma nivå, som länder där en oligarkisk kapitalism härskade. Vi kritiserade de ståndpunkter som bortsåg från denna avgörande dimension på Ukrainas nationella befrielsekamp mot den ryska ockupationen, vilket också fick dem att bortse från eller svartmåla den centrala roll som Ukrainas väpnade och obehäpnade motstånd har, och bara betraktade det som ett ”ombud” för västländernas intressen. De kunde förvisso beklaga den ukrainska befolkningens öde att bli dömd att bli blott kanonmat för en främmande sak (väst imperialismens mål), ett passivt offer i vars namn de sedan gav sig själv rätten att bestämma att de måste sluta kämpa. Det finns två varianter av denna åsikt: de som medger att den ryska imperialismen existerar och fördömde kriget som ”interimperialistiskt”, där USA och NATO tävlade med Ryssland om kontroll över Ukraina. Men andra strömningar menade att Rysslands argument var berättigade (även om de ansåg att invasionen var motbjudande): därefter gjorde de NATO till en orsak till ett krig som Ryssland inledde för att skydda sig själv, och menade också att den påstått proryske ukrainske presidenten Janukovyts fall 2014 var en antirysk ”fascistisk kupp”,

1 ”The war in Ukraine: agenda for the left”, Oleksandr Kyselov, *Commons*, 12 december 2023.

2 Se [Sotsialnyi Ruch \(ukrainska Sociala rörelsen\) om sig självt](#) på marxistarkiv.se.

3 NPA [Nouveau Parti Anticapitaliste] är med i detta nätverk, och jag har deltagit i det ända från början.

som av denna orsak stöddes av NATO,⁴ samtidigt som de tydligen också stödde ryska pacifistiska feminister. I en kritik av dessa feministers manifest kontaktade ENSU:s feministiska arbetsgrupp ukrainska kvinnor, och stödde ”Rätten att göra motstånd. Ett feministiskt manifest.”⁵ Det var den första internationella aktion som illustrerade vänsterprogrammet för ett oberoende och demokratiskt Ukraina, och också uttrycktes i flera penninginsamlingar och fackföreningsgrupper som tog direkt kontakt med organisationer i Ukrainas civilsamhälle.

Synliggöra krigets orsaker och det ukrainska motståndet

Utan att rättfärdiga den går det att förklara den förhärskande tendensen inom vänstern att fördunkla Ukraina och dess folkliga motstånd mot en rysk imperialistisk invasion med olika särdrag hos detta krig. Vi kan knyta dessa särdrag till svårigheten att vara ”vänster” i själva Ukraina, och tvingas kämpa på flera fronter:⁶ ta avstånd från det stalinistiska förflutna som Putin hyllar; gå mot invasionen och strävan efter ett storryskt herravälde och samtidigt bekämpa de sociala angreppen från Zelenskyjs nyliberala regim och dess ideologiska ståndpunkter, som försvarar västs ”värderingar” särskilt mycket eftersom landet har ett avgörande behov av ekonomisk och militär hjälp mot Ryssland; och det faktum att kriget befäste NATO och gynnade en militarisering av budgetarna.

Men till dessa svårigheter måste vi lägga en viktig ideologisk och politisk faktor bakom vänsterns ståndpunkter om kriget: hur såg man på ”nationella frågor”⁷ i allmänhet och den ukrainska frågan i synnerhet bland marxister och överhuvudtaget inom strömningar som definierar sig som befrielse-rörelser? Var försvaret av ukrainskhet ”reaktionärt” eller ”småborgerligt”? Just innan invasionen i februari 2022 hävdade Putin att Stalin var mot Lenin, som påstods ha ”uppfunnit” Ukraina – en beskrivning som Hanna Perechoda kraftfullt ifrågasätter.⁸ För utvecklingen av Lenins tänkande (och avvisandet av den låtsasproletära universalism som kallade sig själv marxistisk och blundade för makt- och förtrycksförhållanden som kombinerades med klassförhållandena) var å andra sidan Ukraina vad Irland hade varit för Marx.⁹ Erkännandet av folkens rätt till självbestämmande och att det alltså fanns en verklig nationell befrielsekamp, var avgörande och är fortfarande djupt relevant mot den ryska imperialistiska invasionen av Ukraina.¹⁰

Det vänsterprogram som försvaras här har därför en central uppgift: att visa verkligheten bakom det ukrainska folkliga motståndet mot invasionen. Laurent Vogel, som är medlem i det belgiska ENSU-kollektivet, betonar, ”hur övergripande motståndet är: vid fronten mot ockupanten, i eftertruppen för ett mer jämlikt och demokratiskt samhälle. I ett antal småföretag har det uppstått former för självstyre.... I alla livsviktiga verksamheter som sjukvård, utbildning, transporter, tvingades arbetar-

4 Se Daria Saburova, [Frågor om Ukraina](#), och Hanna Perechoda, "[När vi talar om lösningar får vi inte glömma orsakerna](#)", på marxistarkiv.se. Se även mina artiklar om Ukrainakrisen på min webbplats, [Désordre mondial](#). Ett feministiskt manifest från mars 2022 försvarade en pacifistisk hållning till kriget samtidigt som det ignorerade ukrainska feministers uppfattning: jag vägrade skriva under det, se Catherine Samary, [Kommentarer till det "Feministiska manifestet mot kriget"](#), på marxistarkiv.se.

5 "[The right to resist.](#)" *A feminist manifesto*, Commons, 7 juli 2022.

6 Catherine Samary, [Ukrainas vänster under uppbyggnad på flera områden](#), på marxistarkiv.se.

7 Georges Haupt, Michael Löwy, Claudie Weill, *Les marxistes et la question nationale*, L'Harmattan, 1997; [Marxismen och den nationella frågan](#), på marxistarkiv.se.

8 Hanna Perechoda, "Did Lenin invent Ukraine? Putin and the impasses of the Russian imperial project", i *L'Invasion de l'Ukraine. Histoires, conflits et résistances populaires*, La Dispute, 2022.

9 K B Anderson, *Marx aux antipodes. Nations, ethnicité et sociétés non occidentales*, Syllepse, 2015.

10 Lenin, [Den socialistiska revolutionen och nationernas självbestämmanderätt](#), 1916, på marxistarkiv.se. C. Samary, "Le Prisme de l'autodétermination des peuples. L'enjeu ukrainien", i *L'Invasion de l'Ukraine*, op cit.

grupper skapa improviserade nödlösningar som visade sig vara mer effektiva än vad företagsledningen föreslog.”¹¹

Efter två år är det folkliga motståndets bräcklighet verklig, säger Oksana Dutchak, medlem i redaktionen för den ukrainska tidningen *Commons*.¹² Hon nämner känslan av ”orättvisa avseende mobiliseringsprocessen, där frågor om förmögenhet och/eller korrupktion leder till att det i huvudsak (men inte uteslutande) är folkliga klasser som mobiliseras, något som motsäger idealbilden om ett ’folkkrig’ där hela samhället deltar.... [D]et innebär inte att samhället i sin helhet har beslutat att avstå från att kämpa mot den ryska aggressionen, tvärtom: de flesta inser de dystra framtidsutsikter som en ockupation eller frusen konflikt skulle innebära, och som skulle intensifieras av [Rysslands] förnyade ansträngningar. Även om majoriteten är mot och kanske till och med ogillar många av regeringens åtgärder (sedan decennier en traditionell inställning inom Ukrainas politiska verklighet), så är motståndet mot den ryska invasionen och misstron mot alla möjliga ’fredsavtal’ med den ryska regeringen (som har brutit mot och fortsätter att bryta mot allt från bilaterala avtal till internationell lagstiftning och internationell humanitär lagstiftning) starkare, och det finns små chanser att det kommer att förändras i framtiden. Men en socialt rättvis syn på krigspolitiken och återuppbyggnaden efter kriget är en förutsättning för att den enskilda kampen för att överleva kanaliseras till en medveten gemensam och social kamp – mot invasion, för samhällsekonomisk rättvisa.”

Kamp på flera fronter, mot allt lägertänkande

Det är en sådan kamp på flera fronter som ger vårt vänsterprogram vägar för sociala och fackliga aktioner för att hjälpa det ukrainska motståndet. Men det är också med denna logik som vi på ett konkret sätt måste ta itu med frågan om en utvidgning av EU till Ukraina och stödet till Ukrainas väpnade kamp, de frågor som är källa till de främsta meningsmotsättningarna.¹³ Det borde hjälpa till att övervinna olika ”lägertänkanden” eller att välja en ”huvudfiende”, som leder till att stöda ”min fiendes fiende” genom att hålla tyst om dess egen reaktionära politik.¹⁴

Vi ställs inte bara mot den historiska väst imperialismen, speciellt förkroppsligad av USA och NATO. I Östeuropa är angriparen eller det direkta hotet Putins ryska imperialism.¹⁵ Att dess propaganda får effekter på vänstern eller befolkningar långt bort från Ryssland beror på att den fördömer väst imperialismens anspråk på herravälde. Det gäller också de andra reaktionära diktatorer som leder BRICS+.* Det de egentligen förkastar från väst är inte politiken av imperialistiskt herravälde, utan att väst ska ha monopol på sådana förhållanden. Det de fördömer väst för är inte att det finns en klyfta mellan de friheter och rättigheter (för kvinnor, hbtqi, etc.) som de erkänner och hur verkligheten ser ut, utan rättigheterna själva.

11 Laurent Vogel, ”[Ukraine : le travail et la guerre](#)”, Magazine of the European Trade Union Institute, nr 28, 2:a halvåret 2023.

12 Oksana Dutchak, ”[Ukraine: “Tensions are building... due to the neoliberal policies imposed by the government”](#)”, *International Viewpoint*, 13 februari 2023.

13 Se debatterna mellan Gilbert Achcar och Stathis Kouvelakis på *Contretemps*; Andreu Coll, ”La gauche anticapitaliste et l’Ukraine”, *Contretemps*, 1 december 2023; D. Mastracci, ”[Should Leftists Support Sending Weapons To Ukraine?](#)”, *The Maple*, 3 april 2023.

14 Gilbert Achcar, ”[Their anti-imperialism and ours](#)”, *International Viewpoint*, 7 april 2021; Catherine Samary, ”[What internationalism in the context of the Ukrainian crisis? Eyes wide open against one-eyed ‘campisms’](#)”, *ESSF* januari 2016.

15 Z M Kowalewski, [Erövringen av Ukraina och den ryska imperialismens historia](#), på marxistarkiv.se.

* BRICS+ = Brasilien, Ryssland, Indien, Kina, Sydafrika, Egypten, Etiopien, Iran och Förenade Arabemiraten – öa.

Men vi måste också utmana ett ”ryskfientligt” lägertänkande som ursäktar väst. Det är inte logiken bakom ENSU:s plattform. Å andra sidan kan breda solidaritetsfronter med Ukraina innefatta – och det är viktigt – ”ryskfientliga” ukrainska invandrare som stöder en nyliberal politik av Zelenskyjs sort, och är okritiska mot EU och NATO. Det är avgörande att arbeta för att respektera pluralismen i dessa fronter för att tillåta yttrandefrihet för ENSU och fackföreningsrörelser. Men vi måste också driva debatterna inom vänsterströmningar om hur vi ska föra fram alternativ till de praktiska ”lösningar” som den ukrainska befolkningen erbjuder för att skydda sig mot storryska hot.

Från EU till NATO, vilket jämlikt och solidariskt Europa?

De konkreta och solidariska svaren underifrån på de angrepp som det ukrainska samhället har drabbats av ersätts inom vänstern ofta av en pseudoinriktning som inskränks till att beskriva EU och NATO som kapitalistiska och anklaga varje anslutning av Ukraina till dessa institutioner för att vara ”för” något (EU eller NATO). Men samma vänsterströmningar finns till största delen i länder som är medlemmar i dessa institutioner, och vi hör inte talas om att de leder kampanjer för att lämna dem inom en nära framtid. Vilket inte betyder att de har slutat att analysera eller kämpa mot dem. Men hur ska det ske?

Oavsett kriget i Ukraina och effekterna av det, har den antikapitalistiska vänstern sedan decennier ställts inför behovet av en kritisk analys av dessa institutioner, utan att på ett effektivt sätt kunna driva kampanjer för att ”lämna” dem, oberoende av de kriser som de drabbats av.

På EU-sidan har Brexit långtifrån förkroppsligat eller möjliggjort en övertygande vänsterlinje, lika lite som Tsipras kapitulation för EU-kommissionens diktat. Vi måste bygga en logik för propaganda och kamp med/mot/utanför EU,¹⁶ med ”övergångstaktiska” dimensioner som anpassas efter de olika sammanhangen. EU står inför motsättningar som har blivit ännu värre under Covidkrisen, miljökatastroferna och kriget i Ukraina: låt oss analysera dem och debattera dem konkret. Istället för att förvägra Ukraina medlemskap, som Jean-Luc Mélenchon så dramatiskt uttrycker det, måste vi på europeisk nivå föra fram samma kamp som den ukrainska vänstern bedriver: för social och miljö-rättvisa, för demokrati och solidaritet under skötseln av det ”gemensamma” och för seger mot alla nykoloniala maktförhållanden.

De folkliga strävanden som uttrycks i Ukraina och delas allmänt av befolkningarna i Europa, måste användas för att ifrågasätta det växande EU:s ”styrelseskick”, med målet att befrämja ett progressivt alternativ över hela kontinenten. Låt oss därför gå igenom den nyliberala politik med skattesänkningar och social dumpning som följde på tidigare utvidgningar, och som påtvingas Ukraina: kan den göra det möjligt att besegra den ryska invasionen lika bra som ett effektivt och enhetligt fungerande EU? Eller är den en källa till splittring, ökade klyftor och farliga misslyckanden?

Den ryska invasionen kan inte bara besestras ”militärt”, men det går inte utan vapen. Men i hög grad saknas dessa för att skydda civilbefolkningen, landets infrastruktur och möjligheten att exportera via Svarta havet. Men fred är bara möjlig om den är rättvis och avkoloniserar och respekterar folkens rätt till självbestämmande och därmed också deras strävan efter jämlikhet och värdighet. Därför kan valet att bygga en union som utvidgas till Ukraina och de andra kandidatländerna knytas

16 Catherine Samary, [”Europe: No ’LEXIT’ without ’Another Europe Possible’ - based on struggles in/outside/against the EU, CADTM](#), 23 augusti 2016.

till ett radikalt ifrågasättande av en politik som grundas på konkurrens på marknaden och privatisering. Den offentliga finansieringen måste prioritera en utvidgning av de offentliga tjänsterna (nationella och europeiska inom transporter, utbildning, sjukvård), i synnerhet de som baseras på "utvidgningsfonder". Det krävs ett annat "styrelseskick" i unionen och en granskning av avtalen för att kunna genomföra en utvidgad och mer heterogen union. Detta måste också påverka "utträdet" ur kriget.

Vad gäller NATO så missade den europeiska vänstern möjligheten att bedriva kampanjer för att upplösa den när det stod på dagordningen 1991. Men den låser också in sig i mytiska scenarier. USA vidmakthöll inte NATO mot Ryssland, utan för att kontrollera återföreningen av Tyskland och skapandet av EU. Till en början saknade den en "fiende", eftersom det var Jeltsin själv som hade upplöst Sovjetunionen och inlett privatiseringar. Och dessutom var Jeltsins Ryssland, med Putin under sina första dagar, en av NATO:s "partners", det delade definitionen av den nya fienden, "islamismen", under det smutsiga kriget i Tjetjenien...

Det var konsolideringen av en stark rysk stat, både internt och externt, med sin rädsla för "färgrevolutioner" och att diktatorer "avlägsnas", som gjorde relationerna med Rysslands grannländer och Västmakterna spända under 00-talets andra hälft. Dessa spänningar avlägsnade inte EU:s och Rysslands ömsesidiga beroende på energi-, finans- och handelsnivå, eller till och med på "säkerhetsnivå". Samtidigt hoppades Putin efter kriserna i Belarus och Kazakstan 2021-2022, å ena sidan att kunna befästa den euroasiatiska unionen, med deltagande av Ukraina i handeln med EU, och å den andra avsåg han att erbjuda väst den Kollektiva säkerhetsavtalsorganisationen CSTO:s tjänster efter USA:s och NATO:s kollaps i Afghanistan. Det av USA ledda NATO var just innan den ryska invasionen därför "hjärndött" och inget hot. Precis som Putin förväntade sig USA och västmakterna att Zelenskyj snabbt skulle falla.

Men om Ukraina 2014, både internt och i kontakterna utåt, var polariserat mellan EU och Ryssland, så ökade invasionen hatet mot Ryssland radikalt, inklusive i de bombade och ockuperade mest rysktalande regionerna: kriget gav också tillbaka NATO och vapenindustrin sitt "existensberättigande", och ökade USA:s tyngd i EU.

Men ingenting är stabilt, och det visar sig i de avvikande intressena i energifrågor och visavi Kina, trycket från NATO:s generalstab för att pressa Ukraina att avbryta kriget och avträda en del områden, eller till och med osäkerheten om valet i USA... Begreppet ett "nytt kallt krig" som Gilbert Achcar använder¹⁷ behöver diskuteras: även om kriget i Ukraina har orsakat en ny upprustning och fått globala effekter, så är det inte ett nytt världskrig. BRICS+ uppsving sammanfaller inte med enighet utan med konflikter, inklusive mellan Ryssland och Kina: det betecknar att en historisk period av västherravälde upphör, men utan att undanröja de ekonomiska och finansiella beroendeförhållanden som har ärvts från perioden efter 1989. Beroendet av USA och NATO:s tyngd i Europa kommer att utvecklas i enlighet med framtida amerikanska val, och de betraktas inte på samma sätt söder om EU och i de central- och östeuropeiska länder som ligger nära Ryssland.

Vilken antikrigsrörelse?

EU har blivit den största givaren av ekonomisk, militär och humanitär hjälp till Ukraina, större än

¹⁷ Gilbert Achcar, *The New Cold War*, London, Westbourne Press, 2023.

USA. De största givarna (1-1½% av landets BNP) kommer från de baltiska, nordiska och central-europeiska länder som är mest utsatta för det ryska hotet. Kan vi klandra dem för det? Förvisso utnyttjas detta hot på ett hycklande sätt för att ifrågasätta den europeiska politikens ekologiska och sociala kriterier och öka militärbudgetarna. Hur bidragen bedöms, klyftan mellan löften och överlämnande, liksom den andel av militärbudgetarna som faktiskt går till Ukraina, är allt annat än uppenbart: för att motarbeta vapenindustrins profitlogik är det detta som antikrigsrörelsen måste ta itu med, i solidaritet med folkens rätt till självbestämmande. Och det kan både försvara hjälp till Ukraina och en allmän samhällskontroll över produktionen och användningen av vapen.¹⁸

Från Ukraina till Palestina ”är ockupation ett brott”.¹⁹ det kan vi försvara tillsammans med våra ukrainska kamrater. För att en vänsterrörelse ”För en avkoloniserande fred” ska kunna kontrollera användningen av vapen måste den ta itu med att vapen är varor och ifrågasätta profitlogiken som blundar för vem som är mottagare, såsom Israel eller reaktionära diktaturer. Vi måste också konkret delta i en kampanj för att gå mot kärnkraft och fördöma all utpressning med kärnvapen som Putin genomför.

Det faktum att Ukraina har vänt sig till NATO och EU för att försvara sin suveränitet avlägsnar inte denna verklighet med väpnat och obehäpnat folkligt motstånd som måste få stöd: om Ryssland drar sig tillbaka så är det inte längre krig. Om inte Ukraina gör motstånd så kommer det inte längre att finnas ett självständigt Ukraina, oavsett varifrån de vapen som de använder kommer ifrån. Och andra länder som gränsar till Ryssland är hotade. Förutsättningen för att kunna sätta andra sorters förhållanden i Europa på dagordningen, för att alla militärblock upplöses och logiken med delade inflytelsesfärer ifrågasätts, är att Ryssland besegras genom att det folkliga motståndet utvecklas.

Vilket antikapitalistiskt alternativ, vilken vision av ett annat Europa och en annan (ekosocialistisk) värld kan vänstern påstå sig erbjuda om den accepterar den ryska invasionen och inte hjälper det folkliga motståndet?

Publicerat: 18 februari 2024

Översatt av **International Viewpoint** från [l'Anticapitaliste revue](#), nr 153 (februari 2024).

18 Pierre Rousset och Mark Johnson, [Tesar om fredsrorelsen och solidariteten med Ukraina](#), på marxistarkiv.se.

19 Uttalande antaget av Sotsialnyi Ruch den 31 januari 2024.